

150 години от рождението на академик Георги Бончев

Academician Georgi Bonchev (1866–1955): beyond the biography

Академик Георги Бончев (1866–1955): отвъд биографията

Ivan Zagorchev¹, Bozhidar Mavrudchiev²
Иван Загорчев¹, Божидар Маврудчиев²

¹ Bulgarian Academy of Sciences, 1000 Sofia; E-mail: i_zagorchev@geology.bas.bg

² Sofia University “St. Kliment Ohridski”, 1000 Sofia

Keywords: scientist, patriot, professor.

Биографията на академик Георги Бончев Николов е широко известна (вж. Димитров, 1988; Костов, 1988; Маврудчиев, 2006). Многократно са публикувани биографични очерци, които описват с подробности неговия живот и творчество. И все пак днес, век и половина след рождението му, откриваме редки черти, които го открояват като пример за поколения български геолози.

Георги Бончев принадлежи на онова възрожденско поколение корави българи, които са родени непосредствено преди или след Освобождението. Възторзите на Възраждането и опиянението от Освобождението им дават самочувствието, че са господари на съдбата си, и че само от техния талант, дръзновение и труд зависи разцветът на Отечеството, както и личното им благополучие и себеизява.

Тук ще се спрем само на няколко момента от богатата биография на академик Георги Бончев. Роден в будното планинско село Жеравна в семейството на уважавания абаджия Бончо Николов, Георги завършва през 1876 г. взаимното училище и две години учи абаджийския занаят в Тулча. Убеден от вуйчо му, баща му го изпраща в гимназията във Варна, а след това – в Априловската гимназия, която завършва през 1888 г. Продължава образованието си в Свеучилището (Университета) в Загреб, а при внезапната смърт

на проф. Г. Пилар е натоварен да чете лекциите му – уникален случай в световната университетска история. Студентът-преподавател внася важни предложения, като разделянето на катедрата по геология на две самостоятелни катедри (*Геология и Минералогия и петрография*) и организира геоложка изложба. През 1893 г. защитава с отличие доктората си и се завръща в България. Назначен е за преподавател във Висшите педагогически курсове (бъдещия Софийски университет), като преподава *Естествена история* и в Първа мъжка гимназия. Целият си живот посвещава на просвещението и науката. Последователно е назначен за редовен доцент през 1895 г. и за редовен професор през 1905 г. През 1900 г. е избран за действителен член на Българското книжовно дружество, по-късно – Българска академия на науките. През 1901 г. свързва живота си с Анка Димитрова, с която изграждат образцово семейство. Четири пъти е избран за декан на Физико-математическия факултет, а през 1914/15 г. е Ректор на Софийския университет. През 1925 г. е избран за Председател на Българското геологическо дружество при неговото основаване. Пенсионира се през 1936 г., като оставя в Софийския университет прекрасно организирана катедра *Минералогия и петрография*, с музейна и учебна сбирка от минерали и скали, и много ученици и следовници. Като единствен член

на Българската академия на науките в областта на геологическите науки по това време, става първият директор на основания през 1947 г. Геологически институт при БАН, който пост предава през следващата година на достойния си ученик Страшимир Димитров.

Днес, 150 години след рождението на академик Георги Бончев и 61 години след неговата кончина, въпреки тези изминали дълги години, и отвъд сухите редове на биографиите, откриваме в жизнения му път черти, които го правят значим и близък и за нашето време.

Георги Бончев Николов се отличава още от най-ранните си години с най-добрите черти и добродетели на българите от епохата на Възраждането: трудолюбие, любознателност, ученолюбие, чист и безкористен патриотизъм. Като истински патриот, Георги Бончев участва в три войни.

Завършил с отличие докторат в Загребския университет, още като студент оценен като перспективен учен и преподавател, той загърбва блестящи възможности за изява в Австро-унгарската империя и се завръща в Родината, за да отдаде всичките си сили за нейното духовно и материално преуспяване. Полага основите на съвременното висше образование по геологически науки в България, като заедно с другия колос на българската геология – Г. Златарски, създават и оглавяват двете основни катедри по геологически науки в Софийския университет: *Минералогия и петрография* и *Геология и палеонтология*. Всъщност те полагат и изграждат основите на двата основни стълба на геологическите изследвания в една независима страна – висшето образование по геология и основаната от Златарски (и за съжаление, недалновидно унищожена преди десетина години) Национална геоложка служба. Георги Бончев създава първите университетски учебници по курсовете, които чете: *Стратиграфска геология*, *КристалогRAFия*, *Обща и специална минералогия*, *Обща и специална петрография*, както и основни практически пособия по тях и гимназиални учебници, всички на световно за времето си равнище.

Невероятен е научният подвиг на Георги Бончев. Той кръстосва неуморно българските земи и прави точни минералогически и петрографски наблюдения върху скалите, независимо от труд-

ностите поради лошата пътна мрежа и сложните теренни условия. Както пише неговият ученик проф. Георги К. Георгиев „Едва ли има някой у нас, който да познава така добре повърхността на България, Тракия и Македония като него. Той е писал и печатал научни трудове за всички кътища на България.“ Наблюденията на Г. Бончев, публикувани в повече от 140 научни труда, и до днес не познават опровержение. Нещо повече, винаги, когато някой геолог е пренебрегнал написаното от Г. Бончев или се е опитал да го „поправи“, неизменно се е провалил! Особено се открояват студиите му *Серпентинът в Пловдивско* (1900), *Базалтът в България* (1905), *Мраморът в България* (1915) и обобщителните трудове: *Еруптивните скали в България* (1909), *Кристалинните ишисти в България* (1915), *Седиментните скали в България* (1917), *Петрографско-минерални изследвания в Македония* (1920), *Старото рударство в България и Македония* (1920), *Минералите в България* (1923), *Минералните находища в Родопите* (1925), *Петрографски обиколки в Западна България* (1927), *Геологичната възраст на масивните скали у нас* (1928).

Академик Георги Бончев е достоен строител на съвременна България, гражданин, патриот, преподавател и учен с възрожденски дух и огромни заслуги пред Отечеството. Той получи най-високо обществено признание още приживе: награден е с най-високите държавни отличия, избран е за академик още в доцентските си години, а по-късно на негово име бяха наречени нов за науката минерал и улица в „академическия квартал“ на София. Най-голямото му отличие, обаче, е продължаващото и в наши дни всеобщо уважение на българската геологическа общност към неговата личност и дело – мерило за гражданска и научна доблест и пример за поколенията!

Литература

- Димитров, Ц. 1988. Академик Георги Бончев – жизнен и творчески път. – В: *Спомени за Софийския университет*, 1. София, Унив. Изд., 237–242.
- Костов, И. 1988. *Георги Бончев*. София, Унив. Изд., Библ. „Видни университетски учени“, 97 с.
- Маврудчиев, Б. 2006. Академик професор д-р Георги Бончев – живот и творчество (1866–1955). – *Сп. Бълг. геол. д-во*, 67, 1–3, 159–165.